

NOTE DE LECTURĂ

Alexandru Surdu, *De la Marea Unire la România Mare*, București, Editura Moroșan, 2019, 135 p.

Într-o notă din amplul capitol intitulat *Războiul pentru Întregirea Neamului*, din *Enciclopedia României* (vol. I, *Statul*, București, Imprimeria Națională, 1938), filosoful, sociologul și ideologul creștin Mircea Vulcănescu (1904-1952), cel „pedepsit” pentru evlavie sa cu o moarte martirică, făcea câteva observații esențiale despre „norocul” românesc, respectiv: „Înșușirea unui neam care nu face din stăpânirea lui un mijloc de apăsare al altora, ci de *înălțare spirituală* (s.n.), de dezvoltare liberă, în starea sa lăuntrică” (București, Ed. Saeculum, I.O., 1999, p. 138). Desigur, „norocul” este și puterea de a te pleca împrejurărilor, dar și de a „pândi vremea” favorabilă, ori „neastâmpărul de a cădea cu greutate în cumpăna clipei hotărâtoare”. Privite astfel, însușirile neamului nostru „firea” românului, îmbinate cu unitatea geografică, și cu identitatea etnică a formelor de viață și ale limbii, au căpătat valoare în împrejurări excepționale și au mobilizat neamul, „la ceasul potrivit” pentru înfăptuirea „idealului național”. „Viața e o încercare”, observa Mircea Vulcănescu, iar o încercare fără luptă nu este „la înățișea misiunii asumate”. În aceste condiții, „norocul” românesc, proiectat în lumina veșniciei, este „un act de dreptate dumnezeiască”, o „îndurare a Proniei” față de jertfele săvârșite pentru împlinirea unității lui.

Recitită astăzi, pledoaria lui Mircea Vulcănescu pentru justificarea *morală* a actului Unirii, este mai degrabă o operă de sociologie socială, o *cercetare* filosofică, decât o reconstituire istorică propriu-zisă. Aceasta și în condițiile în care, încă din epocă, glasul istoricilor, al martorilor și al înfăptuitorilor Marii Uniri se făcuse auzit. Cărți precum *Istoria Războiului pentru Întregirea Neamului*, de Constantin Kirițescu (3 volume, Casa Școalelor, 1923), ori *Povestea vieții mele* (3 volume, București, Tipografia Adevărul, 1933), scrisă de Regina Maria, laolaltă cu *memoriile* unor cunoscuți oameni politici, de la Marghiloman, la I.G. Duca (*Amintiri politice*, Munchen, Editura Jon Dumitru, 1981, reeditată în 1992, la Editura Machiavelli), ori Radu Rosetti, totul culminând cu cartea lui Nicolae Iorga *Sub trei regi. Istoria unei lupte pentru un ideal moral și național* (Vălenii de Munte, Editura Datina, 1932), păreau să fie spus tot ce era esențial pe acest subiect. Și totuși... În anul centenar, 2018, în locul unor convenite sinteze menite să consolideze, cu argumente și date suplimentare, ceea ce străbunicii noștri au desăvârșit prin jertfa lor de sânge, istoriografia noastră aproape că a tăcut.

Atent la glasul vremii, și hotărât să umple de unul singur, un „gol istoric” inventat cu perfidie de adversarii Unirii, profesorul-academician Alexandru Surdu a continuat demersul socio-filosofic al lui Mircea Vulcănescu, publicând, la sfârșit de an

Cercetări filosofico-psiologice, anul XI, nr. 2, București, 2019, p. 145-150.

2019, o sinteză culturală și istorică unică în peisajul publicistic contemporan, intitulată *De la Marea Unire, la România Mare* (București, Editura Moroșan, 135 p.). Totodată, cartea desăvârșește ciclul eseistic *Vocații filosofice românești*, fiind (deocamdată) cea de-a zecea, dintr-o serie, inaugurată în 1995, cu o lucrare purtând chiar acest titlu (reeditată în 2013, la Ed. Ardealul, din Tg. Mureș).

Privită sub aspect strict istoric, cartea respectă „canoanele” istoriografiei tradiționale, fără a se îndepărta, fundamental, de cadrul instituțional stabilit, cu aproape un secol în urmă, de Constantin Kirițescu (citat și comentat pe larg în capitolul *România după 1 Decembrie*). Fundamental, ni se reamintește un adevăr ignorat cu bună știință de adepții „căii europene”, atât de clamată azi, anume că România Mare, visată de români, dobândită cu jertfe de sânge și consfințită ulterior cu acordul Marilor Puteri, n-a fost deloc atât de „mare” cum am fi meritat, ci din contră a fost puternic „grănițuită”, rămânând în afara statului național și unitar, nou constituit, teritorii întinse, precum Crișana de Vest, cu bazinul celor trei Crișuri, până la Tisa, apoi Maramureșul de dincolo de Tisa, ținuturile din Transnistria, până în nordul Mării Negre, apoi cele din sud, din Balcani, de la Istria și până la Peloponez, și, în fine, Banatul, tot până la Tisa. Asta pentru că, ne spune profesorul Al. Surdu: „România era statul înconjurat din toate părțile de români și nu cuprindea, în ciuda multelor exterminări și asimilări forțate ale românilor (s.n.) decât un sfert din romanitatea orientală” (*Op.cit.*, p. 72). Și, tot ca un *memento* prevestitor de tragediile ce ne așteaptă, suntem avertizați că soarta românilor rămași în afara spațiului național va fi aceea a autohtonilor din cele două Americi, sau din Australia „care au sfârșit prin a fi închiși în rezervații” (*Ibidem*, p. 73). Concluzia: „Față de Moldova și Muntenia, noua Românie putea fi numită, într-adevăr Mare, dar în decembrie 1918, Unirea nu era încă desăvârșită”.

În unsprezece capitole, tot atâtea trepte din „Drumul eroilor Patriei Române”, cartea cuprinde o sinteză a eforturilor neamului (și, mai puțin decât ar fi trebuit, a diplomației și a factorului politic) pentru desăvârșirea Unirii, astăzi, cum ar spune Poetul, un „ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este”, zădărnicit de o generație politică „moleșită de chermeze”... „De parcă toate căpeteniile intraseră în luna pisicilor” (*Op.cit.*, p. 9). Acești politicieni venali au ignorat „marile calamități ce vor urma”, lăsând țara, prevăzută cu „una din cele mai democratice Constituții din Europa vremii” (cea din 1923 - n.n.) la îndemâna „șobolanilor”, care, precum în povestea lui Camus, au invadat, pe dedesupt, „cetatea” fericită, aducând cu ei bacilul ciumei „celei negre, roșii ori portocalii”, după caz.

Și, cum orice poveste/istorie/*mit* are un început, profesorul Al. Surdu pornește „apostolește” de la Calea/Drumul/*he hod*os dezvoltat de Mântuitor ucenicilor săi, și care nu este altul decât *Drumul eroilor Patriei Române* (după titlul primului capitol al cărții). Care este, așadar, Drumul dreptei noastre credințe? Este Drumul urmat cu un entuziasm de *catharsis*, în sensul aristotelic al termenului, respectiv un amestec de *plăcere*, *frică* și *milă*, de ostașii eroi? Este drumul Dreptei Credințe, prezent și pe stindardul (reînviat) al vechilor Cavaleri Marmațieni (*Vera Fides usque ad Mortem*), recompus, cu evlavie și speranță în Adevăr, de profesorul Al. Surdu. Iar Drumul (unii îi zic *Calvarul oștirii noastre*, și, prin extindere, al întregii romanități orientale) a trecut

pe acolo pe unde nu se așteptau inamicii noștri, pe la Bartolomeu, lângă Brașov, unde 400 de ostași, înșiruiți de-a lungul căii ferate, au întârziat, *cu prețul vieții*, înaintarea germană pe culoarul Timiș-Predeal, ori pe la Bran-Rucăr-Dragoslavele, locul unde germanii, ca să se răzbune pe locuitorii nevinovați, i-au închis într-un lagăr, lăsându-i să moară de foame, apoi pe la Târgu Jiu, unde s-a remarcat Ecaterina Teodoroiu și unde a murit eroic generalul Ion Dragalina, pe la Prunaru, localitate teleormăneană în care 300 de roșiori călare au format cu trupurile lor o „piramidă a morții”, ultima „șarjă” de cavalerie a Marelui Război, întârziind ocuparea Bucureștilor, și în fine, la Mărășești, unde Armata Română s-a luptat „ca la Verdun”, dovedind mareșalului Mackensen, vestitul „cap de mort”, că „pe aici nu se trece”. Cu ocoluri și coborâri, cu suișuri și victorii, Drumul Eroilor Patriei s-a oprit, ne mai spune profesorul Al. Surdu, la finalul unei evocări *epopeice*, la București, unde s-a ridicat Arcul de Triumf, și unde, după un secol de la Mântuire, se înalță „podoabele de aur ale Catedralei Eroilor Patriei Române” (*Op.cit.*, p. 23). Fiecare evocare în sine, fiecare „treaptă”, o „poveste” ce merită cuprinsă, sintetic, ori *în extenso*, în cărțile de istorie, ori în manualele de școală, asta pentru că: „Mai sunt câteva luni până când se va împlini un secol de la petrecerea evenimentelor, și se mai poate face ceva pentru ca totul să nu fie dat uitării” (în numele *căii europene*, desigur- n.n.). Dar, ne avertizează „narratorul”: „Tare mă îndoiesc (deci cuget), că ceea ce nu s-a făcut într-o sută de ani se mai poate face în câteva luni...” (*Op.cit.*, p. 89). Amin! spunem și noi, într-un glas!

Scrisă „sfătos”, cu răsuciri meșteșugite de fraze, cu pauze și uimiri „ingenu”, ce ne duc cu gândul la un nou Ion Neculce, cartea profesorului Al. Surdu este un memento. Ce s-a întâmplat, se va repeta dacă românii nu vor înceta să cedeze: teritorii, zăcăminte, populație, suveranitate. Cândva, Mircea Vulcănescu vorbea despre o „comunitate de destin” comună oltenilor și maramureșenilor, bănățenilor și basarabenilor. Astăzi, milioane de români „au fugit care pe unde au apucat”, fiind pe cale a sfârși „uitați de lume și de zei”. Fenomenul „despărțirii” se arată cu pregnanță în Basarabia, unde „frații de-o mamă, de-o făptură și de-o samă” se declară orice, numai *români*, nu. De vină nu sunt doar „dușmanii”, care ne-au adus soviete, deportări ori importuri de populație străine (ba mai nou, și *calea europeană*, a înstrăinării! – n.n.), ci chiar propriul/propriile guverne, care, în vremuri de pace, au cedat, de *bunăvoie*, părți din teritoriul național, „fără măcar a fi amenințați cu agresiunea” (*Op.cit.*, p. 55). Așa se face că *sufletul românesc*, de care vorbea cândva și Lucian Blaga, ce ar fi trebuit să lumineze fiecare colțșor din „Marele tărâm al Romanității Orientale”, a ajuns să se stingă treptat, precum „casă văduvă și tristă de la margine de Prut”, despre care, ne reamintește tot profesorul Al. Surdu, a scris Grigore Vieru un „tulburător poem”: *Și vei tace lung cu mine / Cu văz tulbur și durut / Casă văduvă și tristă / De la margine de Prut.*

A fost o vreme, ne mai spune profesorul Al. Surdu, când *terranul*, adică „omul pământului” era la casa lui, când preoții, ca „părinți” ai obștilor, își redobândiseră încrederea enoriașilor, când „fantoma capitalismului nu-și arătase încă colții”, iar intelectualii gustau încă din *bucuriile simple* ale păcii. Pe atunci Orientul latin era încă un „azil al sârmanilor”, al dezmoșteniților soartei. Azi, din contră, exportăm lemn, sare,

petrol, dar și „sânge proaspăt”, lucrători în toate domeniile posibile, uitând un adevăr fundamental: „Câtă vreme îi vom lăsa în afara țării pe alți frați ai noștri îi vom pierde pentru totdeauna” (*Op.cit.*, p. 123).

Privită din această perspectivă lucrarea *De la Marea Unire, la România Mare* este și un avertisment: dacă vorbim despre *sufletul românesc* (căci sufletul este, ne învața cândva Aristotel desăvârșirea trupului, *entelecheia*) ar trebui să-i avem în vedere pe toți românii. Dacă unul singur ar fi rătăcit pe undeva, ar trebui să-i simțim lipsa, „după pilda Mântuitorului, care și-a lăsat turma, pentru a găsi oaia cea rătăcită” (ibidem, p. 120). Cu totul, într-o vreme când „nu se știe pe mâna cui vom nimeri”, cartea profesorului Al. Surdu, este o *călăuză*, este Drumul Crucii Noastre, luminată de voința Divină.

Marian Nencescu

Mihai Golu, *Introducere în conflictologie*, Colecția „Paradigme ale cunoașterii umane”, București, Editura Fundației România de Mâine, 2019, 196 p.

Mihai Golu, autorul acestei lucrări, este și coordonatorul Colecției „Paradigme ale cunoașterii umane”, inițiată pentru a valorifica bibliografiile noi și interdisciplinare, documentarea aprofundată și interpretările interesante cu relevanță în domeniul Psihologiei, urmărind și zonele de mare actualitate, precum neuropsihocibernetica, rețelele neuronale, consilierea carierei, psihodrama, semiologia psihiatrică pentru psihologi, psihologia marketingului, adaptarea copilului la exigențele școlii, psihologia jocului. Se urmărește clarificarea conceptuală pentru specialiști, dar și pentru publicul larg.

Introducere în conflictologie pornește de la ideea naturii dual-antagonice a personalității umane și de la realitatea înrădăcinării conflictului în parcursul existențial uman. Exprimarea și afirmarea indivizilor și a grupurilor nu s-a emancipat de umbra conflictului în niciuna dintre etapele istorice ale umanității. Mary Esther Harding (1888-1971), prima ca importanță între specialiștii psihoanalizei jungieni americani, aprecia: „Conflictul este începutul conștiinței”. Cartea este structurată în nouă capitole – „Conflictologia – disciplină de graniță”; „Noțiunea de conflict”; „Natura conflictelor și sursele posibile care le generează”; „Proprietățile și clasificarea conflictelor”; „Potențialul conflictogen, metode de investigare-evaluare la nivel grupal și organizațional”; „Conflictul intrapersonal”; „Conflictul interpersonal”; „Conflictul intraorganizațional” și „Gestionarea conflictelor intraorganizaționale”.

Lucrarea definește o arie disciplinară specializată în psihologie, *conflictologia*, de natură interdisciplinară, cu abordări relevante și pentru domenii umaniste conexe psihologiei cum ar fi istoria, economia, sociologia, politologia etc. Conceptele și metodele conflictologiei sunt, de asemenea, cu valențe interdisciplinare, prezentând „împrumuturi” legitime din domeniile umaniste menționate. Aceste realități epistemo-

logice sunt pe deplin justificate; așa cum observa și Serge Moscovici în 1988 fenomenul conflictual se derulează între purtători de credințe, reprezentări, atitudini și aspirații constituite istoric, economic, social, politic, cultural educațional, religios etc. Conturarea domeniului de studiu al conflictologiei a fost favorizată de factori socio-economici (cum ar fi factorii etnorasiali, factorii religioși, factorii economici etc.) și factori epistemologici (de ordin metodologic-procedural și de ordin teoretic-conceptual).

Analiza fenomenelor conflictuale impune clarificarea cauzelor, identificabile în contexte biosociale, biogenetice, în istoricul relațiilor, aspect primordial și în dezvăluirea formelor de manifestare ale conflictelor și în identificarea modalităților optime de gestionare și prevenire a conflictelor, a potențării aspectelor pozitive și constructive, atunci când este cazul, sau, cel puțin, de diminuare a efectelor distructive. „După finalitatea sa, *Conflictologia trebuie considerată o disciplină mixtă, teoretică și aplicativă*. Latura teoretică rezidă în preocuparea de elaborare a unui sistem conceptual și a unei teorii generalizate a conflictului; latura aplicativă își găsește expresia în încercarea de a elabora modalități concrete de diagnosticare, gestionare și rezolvare a conflictelor” (p. 26).

Autorul recomandă ca în definirea conflictului să ne orientăm după cinci coordonate importante: semnificativă, psihologică, psihosocială, dinamică și instrumentală (importanță, rol). Orice conflict se dezvoltă în jurul unei probleme (de natură cognitivă, afectivă, motivațională sau axiologică) cu implicații motivațional-afective în conștiința oamenilor sensibili la problema în cauză și care sunt stimulați să desfășoare un comportament de conflict condiționat biologic, psihologic și social. Un aspect interesant este legat de dualitatea conflictului, astfel că „unul și același conflict poate fi apreciat ca negativ și indezirabil de către o parte (un observator) și ca pozitiv, constructiv și necesar de către o altă parte (alt observator)” (p. 49).

Complexitatea conflictelor a împiedicat constituirea unei teorii explicative unitare și satisfăcătoare a conflictelor. În prezent, constatăm natura fragmentară a teoretizărilor și relevanța a patru categorii de teorii explicative: biologice, psihologice, psihosociologice și sociologice. Analizele contemporane tind să pună accentul pe studierea stilurilor comportamentale agresive, întemeiate pe modele familiale, subculturale sau simbolice. Socializarea și școala conturează o cultură a conflictualității cu un specific și o dinamică indetificabile prin studiul relaționărilor, al percepțiilor și implicărilor și al interacțiunilor interumane. Comunicarea, motivația, stima de sine, conformarea la norme, agresivitatea etc. joacă un rol deosebit de important în incidența, desfășurarea și gestionarea conflictelor. Absența sau nivelul scăzut al unor competențe sociale pot avea un impact determinant în privința abordării-gestionării situațiilor psihosociale (p. 78).

Proprietățile cele mai importante ale conflictelor se referă la modul lor de producere, durata acestora, intensitatea, efectul asupra părților implicate, frecvența și forma de exprimare. Modul de percepere a adversarului dă seama de o serie de aspecte caracteristice conflictelor, de asemenea, spre exemplu conflictele putând fi apreciate din această perspectivă drept reconciliabile sau ireconciliabile. Remarcăm a fi deosebit de actuale și utile analizelor curente categoriile de conflict identificate

după gradul de intensitate al conflictului: disconfortul, incidentul, neînțelegerea (tensiunea și criza). În astfel de analize eficiente un rol important îl joacă ceea ce nu este întru totul manifest, potențialul conflictogen. „Potențialul conflictogen are un caracter latent și se formează prin acumularea în timp a nemulțumirilor, insatisfacțiilor, eșecurilor, neînțelegerilor, opozițiilor etc., întinzându-se astfel, din punct de vedere valoric, între un minim, când probabilitatea activării și trecerii efective în conflict este apropiată de zero, și un maxim, când această probabilitate se apropie de unu. Creșterea potențialului conflictogen își pune amprenta pe relațiile interpersonale și pe climatul psihosocial general, apărând focare tensionale și stări de disconfort la membrii grupului sau organizației” (p. 89).

Interacțiunile umane sunt marcate de stări motivaționale legate de prestigiu, poziție socială, carieră, experiență profesională, vechime în organizație, toate acestea fiind în mod potențial surse confrontaționale sau conflictuale. „Fiecare membru [al unui grup sau al unei organizații] apare ca purtător al întregului complex de probleme sociale, politice, ideologice, axiologice, preluate și asimilate în cadrul mediului socio-cultural primar în care s-a format ca personalitate – mediul familial, mediul educațional-școlar, mediul comunitar (urban-rural, etnic, religios etc.)” (p. 127). S-au identificat nouă tipuri de personalități accentuate, care pun în general probleme în interacțiunile sociale: tipul agresiv, tipul negativist, tipul perfid, tipul atotștiutor, tipul jeluitor, tipul taciturn, tipul serviabil, tipul nehotărât, tipul „grenadă” (p. 150-153).

Conflictele pot fi și intrapersonale, nu doar interpersonale, spre exemplu, atunci când intervin situații de frustrare, de concurență și opoziție a motivelor și scopurilor, situații de disonanță cognitivă, situații de contrarietate, situații de ambiguitate de rol și situații de opoziție interstadială în evoluția ontogenetică. Corelația dintre specificul conflictelor intrapersonale și evoluția personală, particulară a individului este fascinantă. Dacă limba este casa ființei, conflictul este un redutabil antrenor personal.

Literatura bogată valorificată în mod sintetic în această lucrare include cercetări de maximă importanță conduse de nume de referință în psihologia modernă și contemporană, precum A. Adler, G. Allport, A. Bandura, L. Berkowitz, Z. Bogathy, J.B. Chapelier, L. A. Coser, M. Deutsch, H. Eysenck, A. Neculau, G. Ferréal, L. Festinger, S. Freud, E. Fromm, R. Harre, Tr. Herseni, K. G. Jung, K. Lewin, S. Moscovici, J. Piaget, Th. Ribot, J. Sheley și mulți alții. Menționăm spre final o observație foarte potrivită pentru o provizorie încheiere a discuției introductive despre conflictologie: „Calitatea vieții depinde nu de prezența sau absența conflictului, ci de modul în care răspundem la conflict”. (Thomas Crum, *The Magic of Conflict. Turning a Life of Work into a Work of Art*, 1987, 1998)

Henrieta Anișoara Șerban